

Glem ikke!

Søndagstur i Næbskoven 1901. Fotograf Oluf Jensen

Indhold:	Side	Side
Redaktion & forening ...	2	Vellykket sensommertur... 12
Kommende arrange- menter	2	Kongen våger over stort og småt - slutning..... 14
Jungshoved Slot	3	

**Præstø Lokalhistoriske Arkiv &
Lokalhistorisk Forening for Præstø Kommune**

Præstø Lokalhistoriske Arkiv

Styrelsen:

Formand: Søren Kæregaard
Arkivleder: Bent U. Mortensen
Næstform.: Keld Nørreslet
Kasserer: Ole Fog
Medl.: Elsie Björklund,
Frits Fabricius, Hans Baggesen
Knudsen, Gurli Z. Nielsen, Knud
Skovbæk, Lis Ratsach.

Kom.valgt: Niels True

Arkivets åbningstider:

Mandag kl. 17-19 &
1. lørdag i måneden
kl. 10.00 – 13.00
på Præstø bibliotek
Lindevej 45
tlf. 55 99 18 88

Lokalhistorisk Forening for Præstø Kommune

Bestyrelsen:

Formand: Knud Holm Nielsen
Næstformand: Ole E. Hansen
Kasserer: Kim C. Pedersen
Bestyrelsen i øvrigt:
Allan Capion, Ralf Søgård Morten-
sen

Foreningens repræsentant i arkivets
styrelse:

Ole E. Hansen

Suppleanter:

Dorte Worsøe
Inger Weber

Udgivere:

Præstø Lokalhistoriske Arkiv &
Lokalhistorisk Forening for Præstø
Kommune

Har du stof til bladet eller kommenta-
rer til artiklerne, hører vi gerne fra
dig. Ring til Bent U. Mortensen
55 99 17 55

– eller kig ind på arkivet!

Redaktion:

Ansvarshav.: Bent U. Mortensen
Øvrige: Elsie Björklund,
Ralf Søgård Mortensen,
Dorte Worsøe.

Kommende arrangementer:

Bestyrelsen sender brev ud så snart
endelige aftaler er på plads.
Knud Holm Nielsen

Jungshoved Slot

af Carl Olsen, Yderholm.

Hvordan så Jungshoved Slot ud? Ofte har vi stillet os selv dette spørgsmål, når vi læste om slottet og de til slottet knyttede begivenheder. Mangen dreng har mens han lå i det frodige græs på toppen af bakken - måske suttende på et græsstrå - søgt at forestille sig livet på banken og i området i det hele taget, mens han med halvt lukkede øjne kiggede op i de drivende skyer.

Vi har ikke noget billede, der kan hjælpe fantasien i den beklemt situation. Alligevel ved vi en del om borgen/bygningerne. Carl Olsen, Yderholm, har efter en del undersøgelser inklusive interview med folk på egnen skrevet en beretning om Jungshoved, som vi er i besiddelse af i arkivet.

Den efterfølgende tekst består af citater fra Carl Olsens beret-

Navnet (Jungshoved) har været genstand for flere, meget forskellige, og mere eller mindre vidtløftige og fantasifulde udlægninger. Kun to naturligt jordbundne muligheder skal nævnes her. 1.) et islandsk, vist nok oldnordisk ord, "jungji", betyder noget i retning af en afsluttende runding. 2) Jung har også noget med ung, yngling at gøre.

Ordet hoved er jo brugt mange steder ved vore kyster, om et mindre område, der fra kysten buer sig lidt ud i havet. De har forskellige forled, Orehoved, Knudshoved, og ved Stevns er et Mandehoved.

Måske kan det her være Drenge- eller Ynglinghoved?

Jung kan også være en afledning af et nu ukendt personnavn - men har ikke noget som helst med navnet Jon at gøre, som der en tid var en del, der begyndte at skrive det. Det er da vist heldigvis også helt opført.

Efter denne lille navneindledning, vil jeg prøve at samle noget om Jungshoveds interessante og skønne særpræg, og ganske naturligt begynde med borgen, borgvolden, slotsplad-

sen, eller hvad man nu kalder den.

Slot i den forstand, vi nu forstår det, fik den jo aldrig lov at blive – men en solid borg, der med sin bemanning, kunne vogte området her omkring, og holde øje med havet, gå i bådene, og jage fjender fra havet bort - eller tage kampen op med dem. Det var dens formål, som så mange andre borge. Og da tiden havde ændret sig - var løbet fra dem, som for så mange andre, blev en stor del af "disse andre", helt eller delvis nedrevet, og genopført som de prægtige slotte - nu privatboliger for landets 'fornemste stormænd', der som oftest havde palæer i København til vinterbolig.

Men Jungshoved blev bare revet ned - også som så mange andre borge, men den fik dog lov at ligge, ganske vist forfalden, men med en del funktioner, helt langt op mod år 1700. Mange af dens slægtninge var meget tidligere totalt forsvundet, så de nu kun kan erkendes, som ganske lave overpløjede voldninger. Jungshoved præsenterer dog stadig sin skønne fuldvoldede

'borgplads' eller 'slotsplads', med den prægtige beliggenhed ved det lange nor, og overfor Oremandgårds skove, og med kirken tæt ved noret, som nærmeste nabo. Og så som det nyeste: den lille hyggelige, rent lokale lystbådehavn fra kirken til 'slotsbanken'. Hvornår og af hvem er borgen bygget ?

Mange fantasifulde forklaringer er forsøgt. Endog en, der mente at kunne bestemme opførelsesåret til 997. Dette er så langt ude på fantasiens overdrev, som noget kan komme. Her er intet som helst at hænge noget som helst op på. Her er helt friløb for fantasien, og det kan vel også have sin charme.

Første gang Jungshoved nævnes er i 1232, da har kongen Valdemar Sejr modtaget 280 rigsdaler i sølv, i afgifter og skatter fra høvedsmanden. Herefter nævnes Jungshoved ikke direkte ved navn før i 1369. Men en lille betretning må have plads her, den må begyndes i Roskilde i 1264.

Det var i den store klosterbygge-tid. Nonneklostrene blev i temmelig høj grad brugt til opbevarings og forsørgelsesinstitution,

for kongers og rigmænds for mange døtre - for at undgå, at splitte jordegodserne for meget, en slags børnebegrænsning, unge piger blev presset til 'at tage sløret', eller ligefrem tvangsindskrevet til klosteret, og en del jordegods medbragte de til underholdet. Det var jord (gårde), der i forvejen var udlagt til dem at få indtægterne af.

Under sådanne forhold, var det vel meget naturligt, at der forekom både det, man kaldte 'klosterrov' og 'klosterflugt'. Friske unge mænd fandt udveje, havde heste og hjælpere - og pigerne indenfor murene hjalp til med det, de snedigt og med nogle penge til bestikkelse kunne klare. Her er de to sidste vers af en lang humørfyldt vise om hr. Mortens klosterrov.

*Alle stod de klosterjomfruer
og læste i deres bog,
de tænkte, det var guds engel
som jomfru Adeluds tog.*

*Alle da stod de klosterjomfruer
og tænkte hver for sig,
gud give, der kom slig en engel,
der også ville tage mig.*

Erik Plovpenning havde fire døt-

re. Sofie blev gift med den svenske kong Valdemar Birgersson. Ingeborg blev gift med den norske tronarving. Men her var et lille intermezzo først. Aftalen var klar, og de norske sendinge skulle komme til højtidelig afhentning. Men så skete der noget, der står dunkelt, antagelig har Erik fortrudt aftalen, har måske været i lag med at slutte en bedre politisk handel. I hvert fald blev Ingeborg og hendes følge gemt i et kloster i Horsens, da Erik erfarede at nordmændene alligevel var på vej hened. Her var heller ingen til at modtage dem, da de kom. Men de klarede selv det hele, fik snuset sig frem til Horsens, brød ind i klosteret, og tog Ingeborg og hendes følge med til Norge.

En generations tid senere voldte Ingeborg de danske konger stort bryderi, ved kraftigt at gøre sine arvekrav gældende for nogle godser på sin nu unges søns vegne, den senere kong Erik Præstehader.

De to yngste døtre, Agnes og Jutta, skulle jo også afhændes. I 1264 var Agnes 15-16 år og Jutta 18-19. Det var nok sådan, at

Jutta var strid, og ikke ville "tage sløret" godvilligt - og det var jo bedst, om det kunne gå på en fin måde.

I 1264 stod den 15-årige Agnes frem i Dominikanerkirken i Roskilde, mellem en stor samling slægtninge og kirkefolk, og erklærede, at det var hendes bestemte vilje og ønske, at hun ville skænke jordegods til, og oprette et nonnekloster, og at hun selv ville gå ind deri, blive nonne. En slægtning forsøgte at overtale hende og lovede at skaffe hende en værdig husbond. Men pigen gentog sin erklæring, og lod sit hår klippe kort, og skiftede klæder til nonnedragten.

Det menes, at det var et fuldt indstuderet skuespil. Men noget af den jord, de gårde - hun gav til klosteret, der kom til at bære hendes navn, lå på Jungshovedøen, og spredt i lenet og i et par Nabobyer.

Da klosteret var kommet i gang, blev hun hædret ved at blive udnævnt til priorinde, men efter et par år, gav hun afkald på denne hædersstilling, og ville overlade den til sin 3 år ældre søster Jutta. Et sådant generøst tilbud kunne

denne ganske simpelt ikke undlade at tage imod. Ja, og nu havde man da så dem begge to indenfor klosterets mure. Alt gik godt i et par år. Men så kom den store og pinlige skandale, vist midt i 70'erne. Begge nonneprinsesserne flygtede. Jutta kom til søsteren i Sverige. Og her lavede hun på ny skandale ved at gå i seng med søsterens mand kong Valdemar Birgersson og få et barn med ham. Hvem der tog sig kærligt af Agnes, vides intet om. Og de to søstres saga ligger her efter hen i mørke. Men på den centrale plads, hvor klosteret Skt. Agnes har ligget i Roskilde, er der en del huse, der stadig hedder Skt. Agnes-husene, der er også her en Juttavej og en Skt. Agnesvej.

Skt. Agnes-klosteret fortsatte jo med at bestå og blev endog meget rig på jordegods. Men noget tyder på, at de damer havde besvær med at få deres forpagtere eller fæstebønder til at afregne og levere ydelserne. Fra 1294 forefindes et udkast til et brev fra kong Erik Menved, (søn af Erik Glipping, der var fætter til de 2 piger) til 'folkene i Skibbinge og andre steder', det må også have

været til lensmanden eller 'høvidsmanden' som han på den tid kaldtes her, thi vi ved fra en noget yngre liste, over hvad der hørte til Jungshoved len, at her var spredt 16 gårde, i Allerslev 5, i Tjørnehoved 5, i Endegårde 1, i Egebjerg 1, Nr.Skovhuse 4, samt nogle huse og boliger i Smidstrup Øen og Egebjerg, og i Skibinge 5 gårde.

Brevet lyder venligt men bestemt i uddrag og citat, 'befaler jer under min hyldest og nåde ej at lade nogen andre have indkomst og afgrøde af disse ejendomme end Skt. Agnes kloster i Roskilde, hvilket jeg haver taget under min særlige beskyttelse'. Men kongen havde jo meget at passe. og her ned til Sydsjælland var vejen lang og besværlig i 1200-tallet.

I hvert fald må det ikke have virket godt nok, thi allerede året efter findes et brev fra klosteret til kongen, hvori det bl.a. hedder, at 'der er nogen, der ej er gudfrygtige, men som voldeligen fratager os vor rette indkomst og afgrøde'. Ja, ja, klosteret blev dog som nævnt meget rigt - selv om Skibbingefolkene og Jungshoveds høvedsmand – eller hans

foged snød det for noget 'afgrøde'.

I 1368 samlede Valdemar Atterdags fjender sig i en konføderation, først ved et møde i Køln, senere i et møde i Vismar. Det var de vendiske og de preussiske stæder, samt Hansestæderne - de 77 gæs, som Valdemar overlegent kaldte dem, men desuden var der også Albrekt af Mechlenburg, de Holstenske grever, samt 10-12 jyske stormænd, der altid havde vist uvilje mod ham, når lejlighed gaves.

Altid havde han været parat til at konspirere mod Danmark, med de tyske fyrster og grever. Helt uforklarligt er baggrunden for, og hensigten med, at Valdemar forlod landet, og rejste rundt i Tyskland. Det kan ikke ses, at han fik noget udbytte af sine fyrstebesøg.

Han overlod landets styrelse til sin tro og særdeles dygtige mand, nu kaldet 'rigets høvedsmand', Henning Podebusk og en kreds på 22 af rigets bedste adelsmænd. de kaldtes rigsråder. De fleste sad på de betydeligste borge og slotte, bl.a. Svendborg, Vording-

borg, Skanderborg, Kalø, Århus og Jungshoved - her sad nemlig høvedsmanden Otto von Bydelsbak, der var mellem de 22. De fik på Valdemars vegne året efter, altså 1369, sluttet en rimelig fred, da de så, at den store samling var ved at gå op i fugerne.

Bydelsbak nævnes også som en af vidnerne ved en aftaleunderskrift, da Valdemar overlod Hansesæderne, Skånes Øresundskyst i pant for 15 år. I 1371 nævnes Bydelsbak også som deltager ved en stadfæstelse af lignende art.

I 1396 sidder ridder Johannes Rud d. ældre som høvedsmand på Jungshoved, og dronning Margrethe laver en slags byttehandel med ham, han 'overanvårder' Jungshoved til Margrethe. Dette gamle ord betyder overdrager, overlader, overgiver ansvaret for Jungshoved til Margrethe, for en kortere eller længere tid, og samtidig 'undfanger' han Stegeborg og Møen på 'troesmål' for 5 år.

'Troesmål' er en fast formular for slotslov, d.v.s. kongens og rigets råd tiltroe i hænde som ærlig riddermands mand egner og anstår,

eller at forsvare slottet og blive på sin post, således som det sømmer sig en ridder og kongens mand i overensstemmelse med lensbrevets indhold. Meget højtideligt og klart.

Brevet mellem Rud og Margrethe er forsegleet af bisp Peder i Roskilde og andre adelsmænd. Denne byttehandel fortæller, at Rud, (såvel som Bydelsbak, med sine gøremål for kongen), har været to meget betydelige mænd, og at Jungshoved også har været et betydningsfuldt sted, som Rud sikkert har ledet med overlegen dygtighed.

Der kan ikke være nogen tvivl om, at Jungshoved var et meget betydeligt sted i den tid. Men Møen med Stegeborg, har dog haft langt større betydning som forpost mod Østersøen og Venderne. Margrethe har villet have den helt store dygtighed hertil. Så har hun vel nok fundet en nr. 2 dygtighed at sætte på Jungshoved. Det ser ud til, at 12-, 13- og 14-hundredetallene, og delvis 1500-tallet har været Jungshoveds glansperiode. Her har muligvis været en bådbase for de såkaldte "styrisbåde". Både til 12

par årer, og en fast styrismand, mandskabet skulle bo nogenlunde samlet. Disse både sejlede af og til spejdture langs kysterne, og de kunne i urolige perioder ligge på vagt, godt gemt i kystkroge, og inde i åmundinger.

På dette sted gennemgår Carl Olsen en række betydelige herremænd/lensmænd, der har tilknytning til Jungshoved. Vi springer frem til Byrge Trolle, der efter reformationen i sidste del af 1500-tallet, er en god mand for området. Han dør 1571.

Alle hans efterfølgere - med undtagelse af Knud Rud - havde Jungshovedlenet sammen med Vordingborg, - og betragtede det nærmest som tilhængende dette - lige til en artikel i Frederik III's håndfæstning i 1649, påbød at "lenene i riget ikke måtte samles til hobe", og forandrede forholdet - men kun lidt - de sidste 13 år, inden lenene i 1662 blev ophævet.

Vordingborg tog herfra 1500-tallets sidste fjerdedele mere og mere magten, og det tog så godt som al betydning fra Jungshoved. Det var jo et af de 14 sjællandske såkaldte "hovedlen", og både i Vordingborgs lensstyrelse, og i kongens kancelli, blev Jungs-

hoved nu regnet som hørende hertil - lige undtagen det lille, skal vi kalde det 'forsørg' under Knud Rud 1602- 15.

Efter Byrge Trolles død 1571 fik Peter Oxe lenet. Han døde allerede i 1575. Hans meget energiske, og vist også aggressive hustru Mette Rosenkranz, datter af Oluf Rosenkranz til Vallø, forsøgte at fortsætte med de to len, men den gik ikke. Hun får et meget skarpt brev fra kongen, dateret 30/11 1575 om at forleningen udelukkende gjaldt i hendes mands levetid, og at kongen nu selv en lang tid ville holde hus på Vordingborg, og havde brug for alt foder til kreaturer og heste. Hun skulle straks gøre op og gøre anstalter, og inden få dage, lade alle sine dyr her, drive til sit Gisselfeldt eller Vallø. Det kvæg og de heste hun havde på Jungshoved, måtte hun lade blive der, indtil 1 maj 1576.

Efter Peder Oxe, får så Ejler Grubbe begge lenene, og nu også Lekkende. Han dør 1585. Og så nævnes ingen lensmand til Jungshoved før 1597. Den tid, uden at der er nævnt lensmand til Jungshoved, fortæller vel i et

tydeligt sprog om brydninger.

I 1602 bliver Knud Rud lensmand for et selvstændigt Jungshoved len, klart adskilt fra Vordingborg. Og som noget meget væsentligt, blev der udarbejdet en klar og fin detailleret oversigt over arealerne, der fra gammel tid og stadig hørte under Jungshoved len i 1603.

Den endnu såkaldte Jungshoved Øen, med byerne Smidstrup, Stenstrup, Ambæk, Roneklint, Bønsvig og Stavreby, dernæst stykker af de nuværende Oremandsgårds, Nysø og Høvdingegårds godser, der ligger i Allerslev, Mern Skibbinge og Kallehave sogne, nemlig den enkelte daværende bondegård Oremandsgård, byerne Gjederød, Nebble, Kragevig, en gård i Tjørnehoved, tre huse i Rekkende, Tubek og Sageby møller. De to store byer Balle og Viemose, med hver 18 gårde, særdeles god jord, betydelig bedre end Jungshoveds, samt Øen Nyjord. Til Jungshoved len hørte også Sct Agnes klostres gods, som er fem gårde i Allerslev, fem gårde i Tjørnehoved, fire gårde i Nr. Skovhuse, 1 gård i Endegårde, 1 gård i Egebjerg, og nogle huse og bol i Smidstrup og Egebjerg. Nabobyerne Ammendrup og Skibbinge,

størsteparten af Nysø og dets hovedgård samt Broskov hørte til Vordingborg len.

Linien var nu trukket klart op. Det blev den også for lensmandens regnskabsafregning og afregningsform. Ladegården blev nu holdt helt udenfor lensmandens indtægter og godtgørelser. Kongen fik en større indtægt af ladegården, og alle skatter fra den, og fra selve lenet, uden at lensmanden måtte trække noget fra til sig selv. Til gengæld var slottets indtægter, imod en lille fast afgift, og almindelig vedligehold, helt hans. Der var kun lidt agerjord, men store græsarealer frit og højtliggende i skovene, langs kysterne, og frodig engbund. Her kunne fødes mange heste, og fedes mange stude. Skovene med olden til mange svin var også en god indtægt.

Almindeligt vedligehold, var der vist set meget lempeligt på. Forskellige synsforretninger nævner, det var meget brøstfældigt. Men nu gjorde Knud Rud det noget bedre.

Det ville have været dejligt, hvis der havde været en dag-

bog - ja bare nogle brudstykker af en, over nogle år på Jungshoved-borgen i 15 og 1600-tallet, men det må kunne lade sig gøre, at sammenføje de enkelte fakta der foreligger, til et billede af forholdene. Lensmanden har sikkert ikke boet her fast. Han har vel kun opholdt sig her nogle dage i ny og næ, når vigtige sager skulle ordnes på borgens skrive-stue, ordre og besked gives til den eller de skri-versvende, der stod ved pultene her. Aftaler og afregninger skulle foretages med hans ride- eller ladefoged, eller andre ledende mænd. Mange mennesker må have boet og færdedes på borgen - måske i mere end én storhusholdning.

Ladegården blev jo også ledet her fra af lensmandens folk. De fleste af dem har vel også boet her, ladegården lå jo tæt herved - lige udenfor borgvolde og grave. Et billed af borgen og dens omfang kan vi danne os ud fra en synsforretning og en oversigt over rum og kamre m.m. - antagelig ved eller noget efter Knud Ruds istandsættelse. Sammenfattende kan det lyde sådan.

Voldstedet = Slotsbanken er temlig stejl, ca. 5 m. høj og 47 m.

bred. Bygningerne var bindingsværk. 3 længer = huse, var sammenbyggede i 2 vinkler om borggården og 2 stokværk i høj-

En ikke navngivet 'kunstner' har her forsøgt at give et bud på 'borgen på banken'!

den. Et af husene kaldes "det nye hus". Blandt værelserne her var der nogle, der kaldes "Kongens værelser". Om nogen konge nogensinde har brugt dem er vist mere end tvivlsomt - der findes ikke engang et gammelt sagn derom. Og sagn er der da ellers nok af på egnen. Chr. IV har ganske vist haft et lille hestestutteri her i nogle få år, men kun under de meget underordnede såkaldte 'Vænge'-mænd. Et notat i en af hans dagbøger tyder på, at det må have været Jungshoved, han på en 'Sydsjællandrejse' har været et lille smut ude på i forbifarten. Altså 'Kongens værelser' har nok stået til lensmanden, når han be-

søgte sit len. Det andet hus kaldes 'det gamle hus' med, vel nok lidt pænere værelser bl.a. 'Vinterstue', 'Fruerstuen', 'Børnestuen'. Her er vindeltrappe til to karnapper ud mod ladegården. Her var også trappetårn med spir m.m. Det tredje af husene kaldes "det andet gamle hus". I flæng er nævnt en række rum. Understuen. Skrædderstuen. Fadeburet. Stegerset. Dejkammer. Mælkekammer. Badstuen. Borgerstuen. Svendekammeret. Det lille kammer med fler. Der findes også et "kælderhus", vist halvt i jorden.

På fjerdesiden borggården lå helt frit et hus i kun eet stokværk, her boede bl.a. ladefogeden. Borgen

har i hvert fald været en stor solid familie beboelse, måske med mere end én storhusholdning, med mange folk til alle mulige gøremål.

Men Jungshoveds lensselvstændighed med Knud Rud som lensmand, varede jo kun til 1615. Så kom Jungshoved atter under Vordingborg med fælles lensmand Palle Rosenkrans 1615-32. Dog overlod han Jungshoved til admiral Ove Gedde. Helt bestemt vides årstallet ikke - antagelig 1623-29. Han skænkede kirken 2 messinglysestager med hans og hustruen Dorte Urnes våbenskjold. Så fulgte Frederik Reeds 1632-48 eller 49. Herefter skulle jo lenet så efter påbud fra

Vellykket sensommertur til Stevns.

Gjorslev Slot nord for Store-Heddinge blev bygget af Margrethe I's dygtige samarbejdspartner biskop Peder Jensen Lodehat.

Man er i tvivl om det er en loddet hat – altså en eller anden form for hjelm – eller det er en lodden filthat, der har givet

ham efternavnet.

Peder Jensen Lodehat havde et udmærket samarbejde med dronning Margrethe. Det resulterede i, at han fik hele Stevns til ejendom og at han i 1395 påbegyndte byggeriet af Gjorslev Slot eller snarere borg.

Så tillidsfuldt var forholdet mellem Margrethe og bispen, at

han fik lov at bygge en stærkt befæstet borg, hvor alle øvrige fik påbud om at nedrive stærke befæstninger.

Eksempelvis får man i tiden helt op til 1600-tallet kun adgang til borgens forskellige stokværk gennem et snævert trappetårn delvist indmuret i den tre meter tykke mur i det 30 meter høje centrale hovedtårn.

Grundplanen er et latinsk kors og tårnet var oprindeligt kronet af et udkraget brystværn. Bygningen er opført i kridtstenskvadre hugget ud i den nærliggende klint.

I byggeriet indgår mange interessante detaljer. De oprindelige små højtsiddende romanske vinduer er siden udskiftet med større gotiske. Store dele af slottet fremtræder dog i oprindelig ud-

formning. Eksempelvis understøtter en granitstøttele med en helt særlig historie loftets fire hvælvinger midt i et centralt rum i stureetagen. Støttele, der vel har en diameter på 40 – 50 cm, er oprindeligt brudt i Ægypten af granit fra Aswan, hjemtaget til at indgå i byggeriet af Roskilde Domkirke men af Roskildebispen Peder Jensen Lodehat hentet ned til at indgå i byggeriet af Gjorslev. Det blev en fornem rundvisning.

Efter en kort frokost på parkeringspladsen foran slottet ilede vi videre til Store-Heddinge, hvor vi først besøgte Larsen-Stevns Museet. Efter en meget kompetent og indsigtfuld rundvisning i samlingen gik turen til den imponerende og sjældne Store-Heddinge Kirke.

Turens sidste besøg gik til "Trines Hus" i Tåstrup på Stevns. Huset var beboet af sin ejer Trine til 1962. Gennem et langt liv levede hun et nøjsomt og enkelt liv et dette hus.

Traditionelt arrangeres sensommerturen i samarbejde med bevaringsforeningen, og det må vi nok opfordre foreningen til at få

indarbejdet i sit program igen. 32 deltagere på en så veltilrettelagt tur er en fin og fortjent til-

Kongen våger over stort og småt — dog mest vagtsomt over embedsstandens gode ry! (Fortsat fra nr. 2003-1&2003-2)

Rekapitulation: På baggrund af et brev fra Frederik II til hans em-

Den af Kommissionen afsagte Dom vides ikke at eksistere, men af Kongens Stadfæstelse paa den, kendes dens Resultat. Stadfæstelsen gaves den 2 den April 1582 i et Brev til Ejler Grubbe, der havde fremsendt Domsakten og bedt om Majestætens nærmere Bestemmelse inden den eksekveredes. I Brevet siges: »at da Vore Raad og Godemænd have været forsamlede i Nestved efter Vor Befaling og i Anledning af en Sag mellem Præstø Borgere og deres Sognepræst, og da fornævnte Raad og Godemænd have dømt syv af fornævnte Præstø Mænd fra deres Hals, og de andre, det vil sige saa mange som havde bifaldet, hvad de syv havde gjort, til at straffes efter Byens Privilegier, saa bede Vi

slutning. Bevaringsforeningens opbakning kunne godt have sikret at de sidste 24 pladser i

bedsmand, rigets kansler, Eiler Grubbe, gengiver vi som føljeton konflikten mellem hr. Lauritz og hans sognebørn efter N. V. Nielsen og bringer her slutningen:

Til alles bedste.

Eder og ville, at I vide Eder efter samme Dom at rette og lade straffe over hvilke af fornævnte syv Borgere, som befindes at have været sand Aarsag og Hovedmænd og anrettet samme Modvillighed, paa deres Liv, og andre, som derudinden have været sambyrdige, paa deres Gods og yderste Formue, eftersom hver deres Modvillighed haver været derudinden. Herefter I Eder vide at rette osv..«

Sagen kom dog ikke saa vidt, at Dødsdommen fuldbyrdedes. De syv Mænds Hustruer rejste til Kongen for at gaa i Forbøn for deres Mænd, og de havde med sig en Del Anbefalinger fra de Borgere, som ikke havde været delagtige i Forbrydelsen. Resultatet af denne Avdients blev, at

der den 12te April 1582 til Ejler Grubbe afsendtes en kongelig Resolution, hvis Slutning er saalydende:

...»dog efter at samme Mænds Hustruer haver Os underdanigst ladet besøge og ladet gøre Bøn til Os, at Vi fornævnte deres Husbønder vilde benaade – dennem og deres Børns Elendighed naadigst anseendes – da have Vi naadigst for Godtfolks flittige Forbøn, som derudinden for dem sket er, den højeste Ret falde ladet, og fornævnte syv Mand paa Livetbenaadet. Dog ville Vi, at I paa deres Gods og Penge efter den yderste Formue straffe over dennem, saa at de og andre kunde vide Os over deres Mishandling at hare haft Misbehag, og ikke sligt ville lade ustraffet, om nogen sig udi lige Maade saadan Modvillie vilde understaa, og at I tage deres strenge Forpligt og Forskrivning, at de dennem derefter al Oprør, Mytteri og Modvillie imod deres Sognepræst eller i andre Maader aldeles entholde under den Pæn og Straf, som de nu skulde have lidt paa deres Liv og Hals uden al ydermere Benaadning. Men dersom de til noget imod samme deres

Sognepræst af hans Utilbørlighed foraarsages, at de da det ved ordentlig Middel foretage og udføre for hans tilbørlige Dommere efter Ordinansen og dermed dennem intet fordriste. Herefter I Eder med fornævnte syv Mænd have at forholde. Dermed osv.«

Hermed blev Sagen dog endnu ikke afsluttet. Ejler Grubbe kunde ikke blive enig med Borgerne om Pengebødernes Størrelse. Endelig fastsattes de dog til 900 Daler ; men opmuntret af tidligere Held henvendte man sig paa ny til Landsfaderen og bad om at faa eftergivet en Del af Beløbet. Denne Gang skete det ved et skriftligt Andragende, som dog ikke vides at eksistere, men dets Motivering kendes af den Kongelige Svarskrivelse af 29de November 1582. Den sendtes som de tidligere til Ejler Grubbe, og dens Slutning lød saaledes: ...»have underdanigst til Os suppliceret begærendes, at Vi afnævnte Sum naadigst vilde forskaane og eftergive dem noget, givende til Kende, at de bo paa en alfar Vej 1) og have megen Besværing af Vejfarende, og at deres Vilkaar ere meget ringe og

forarmede, da have Vi naadigst eftergivet dennem denne Sag mod 600 Daler derfor at skulle give til Os og dermed være kvit. Thi bede Vi Eder og begære, at I vide Eder derefter at rette og samme 600 Daler paa Vore Vegne at indfordre og føre til Regnskab. Dermed osv.«

Hermed endte denne mærkelige Sag, man kunde fristes til at sige: til alle Parters Tilfredshed. Lauritz Rasmussen blev i sit Embede til sin Død, og der haves ikke Efterretning om, at Stridighederne senere fornyedes.

Sagens Oplysninger ere hentede dels fra Landemodets Protokoller paa Provins-Arkivet og dels fra Sjællandske Tegnelser Nr. 14 fol. 542 og 545 og Nr. 15 fol. 4, 22, 43, 46 og 144.

I 1595 nævnes Hr. Lauritz' Navn paa Roskilde Landemode i Anledning af en fra ham indkommet Forespørgsel om, hvorvidt Personer, der drage omkring fra et Sted og Sogn til et andet, skulde have Skudsmaal af Sognepræsterne, hvilket Spørgsmaal Landemodet besvarede bekræftende.

1) Herved maa bemærkes, at Landevejen den Gang – som det nærmere vil blive oplyst i 17'de Afdeling – gik neden om Nysø ind til Præstø og derfra videre over Nysø Møllemark til Landevejen ved Tubæk.

Om nogle Gaver, som han i 1590 og 1597 har givet til de Fattige og til Skolebørn i Præstø, vil findes Oplysning under Omtalen af de Foundationer, som i Tidernes Løb ere tillagte Byen. Hans Død er flere Steder antaget at være indtraadt omtrent Aar 1600. Vi kunne dog komme Sandheden en Del nærmere. Det er nemlig oplyst, at han i 1597 lod bygge nogle Boder i Grønnegade til Fordel for Byen, og det er ligeledes givet, at der ved Bytinget i Begyndelsen af 1598 førtes et Tingsvidne til Oplysning om, at han havde skænket Byen disse Boder og endnu en Gave; da maa han altsaa have været død; i modsat Fald vilde Tingsvidnet være uforlødent. Han er altsaa død i Slutningen af 1597. eller Begyndelsen af 1598.

Hans malede Portræt – Knæstykke – der er uden Kunstværd, findes ophængt i Kirkens Kor i en Ramme med meget slette ud-